Sagittariorum, Numerus Palmyrenorum și *Numerus Maurorum* (Castrul mare (IV), p. 38-53). Castrul respectiv a mai suferit unele reparații și schimbări în compoziția trupelor (plecarea lui *cohors I Sagitariorum* la *Drobeta* și venirea lui *Cohors I Vindelicorum equitata civium Romanorum pia fidelia* – p. 57) pe parcursul domniilor împăraților de la sfârșitul secolului al II-lea prima parte a veacului următor.

Chiar de la începutul existenței castrului de la *Tibiscum* s-a dezvoltat, la nord-est de acesta, un *vicus* militar, a cărui evoluție o urmează pe cea a fortificațiilor. Prin componenta sa demografică, prin sistemul administrativ, prin organizare topografică, *vicus*-ul militar de la *Tibiscum* (autorii preferă termenul de *vicus* în loc de cel de *canabae*) a contribuit la răspândirea romanismului în zonă. De altfel, realizatorii monografiei subliniază, pe drept cuvânt, importanța pe care au avut-o vicii militari în procesul de urbanizare a provinciei (e interesant de subliniat, totuși, că *Tibiscum* nu a ajuns *municipium* prin promovarea *vicus*-ului militar !) (p. 61-81). Orașul de aici s-a dezvoltat din așezarea civilă situată pe malul drept al râului Timiș, unde se află în curs (p. 82-87).

Datele prezentate în monografie în legătură cu viața economică și spirituală în *Tibiscum* arată că, întradevăr aici s-a dezvoltat un habitat care întrunea toate trăsăturile romanității. Acest fapt a constituit o premieră importantă a continuității populațieidupă părăsirea aureliană, așa cum o arată în mod convingător modificările constrictive din unele clădiri (ziduri legate cu mortar de slabă calitate, ridicate din piatră de râu; compartimentări ale vechilor încăperi; inventar sărac), continuitatea activității a două ateliere de olărie și a unuia de sticlărie, circulația monetară intensă, mai ales la mijlocul secolului al IV-lea (p. 119-123).

Monografia *Tibiscum* este o lucrare solidă, bazată pe descoperiri deosebite, despre care va trebui să se țină seama în viitor.

NELU ZUGRAVU

NICOLAE BRANGA, ***Memoria Antichității. Comemorări, comentarii, recenzii, studii, note critice*****, Sibiu, Ed. Universității, 1994, 86 pag.**

Această culegere adună între copertile sale contribuții diverse și inegale ca întindere și valoare. Ele dau seama însă de preocuparea autorului, respectiv cercetarea Antichității. Nicolae Branga a publicat, în acest sens, mai multe lucrări, care s-au oprit fie asupra sintezei traco-romane (*Aspecte și per-*

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

manente truco-romane, Timişoara, 1980), fie asupra fenomenului urban în Dacia (*Urbanismul Daciei romane*, Timişoara, 1980), fie asupra elementului militar din provincia nord-dunăreană (*Italicii şi veteranii din Dacia*, Timişoara, 1986).

Din cuprinsul recentei apariţii vom reţine, în primul rând, studiul *Structuri socio-juridice şi economice în Dacia romană* (p. 31-40), în care autorul subliniează importanţa puternicului sector economic de stat din Dacia romană, continuator, în bună măsură, a patrimoniului regal dacic anterior, precum şi rolul deosebit jucat în viaţa meşteşugărească, agricolă, extractivă a peregrinilor. Merită remarcat, de asemenea, studiul *Habitatul roman din bazinul Secaşului (sec. II-VI)* (p. 57-72). Autorul pune în circuitul ştiinţific numeroase descoperiri inedite, prin care se certifică "densitatea demografică şi diversitatea habitatului" (p. 57) din zona respectivă; se insistă mai ales pe *villae*-le *rusticae* – foarte numeroase, a căror importanţă primordială în romanizarea mediului rural abia dacă mai trebuie subliniată.

Toţi cei interesaţi de istoria antică vor putea găsi în această plachetă idei viabile, observaţii pertinente, sugestii de reţinut.

NELU ZUGRAVU

MIHAI SAMPETRU, *Oraşe şi cetăţi târzii la Dunărea de Jos* (Bibliotheca Thracologica, V), Bucureşti, 1994, 181 pag. cu 20 figuri (p. 137-156).

O lucrare de sinteză, care tratează elementele specifice ale habitatului în perioada romană târzie în provinciile *Scythia Minor*, *Moesia Secunda* şi *Dacia Ripensis*. Autorul – binecunoscut arheolog, specialist în istoria Antichităţii tardive – a pus în circulaţie numeroase date inedite, în special de la *Tropaeum Traiani* (Adamclisi, jud. Constanţa), iar pe altele, provenite de la *Histria*, *Dinogetia*, *Tomis* etc. le-a folosit în mod complementar, reuşind să ofere o imagine foarte convingătoare asupra înfăţişării unor *insulae* din cetatea tropaeenilor (p. 18-53), casei romane târzii (*domus*) în provincia *Scythia Minor* şi în alte centre din provinciile riverane Dunării de Jos (p. 53-76), dezvoltării fermei romane în secolele IV-V (p. 76-79), statutului arhitectonic şi funcţional al bazilicii romane creştine între Dunăre şi Haemus (p. 79-96), imaginii aşezărilor romane târzii (p. 96-115).

Dintre concluziile foarte serios argumentate de către M. Sâmpetru să reţinem câteva: soluţiile de ordin constructiv arhitectural de la *Tropaeum Traiani* au fost determinate de caracterul strict delimitat al ariei de locuire,

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro